

Hanebo = Jul

1962

Utgiven av Hanebo Hembygdsförening

Hanebo = Jul

1962

Frid på jorden

Av Erik Wedin

MÖRKRET KOM hastigt som alltid i Österlandet. Återigen var det natt och herdarna drev samman fårahjordarna för att kunna vara varandra till hjälp, om vilddjuren skulle komma smygande. Och man sökte väl också varandras sällskap. Deras lågmälda röster hördes i den stilla natten. Vad talade de om – herdarna därute på fälten? Troligen om det som mest av allt hade upptagit juda-folkets sinnen i århundraden: "När kommer Messias, Guds utlovade? Hur länge ska han dröja? När slår befrielsens timme för vårt arma folk?"

Plötsligt var stillheten borta. Och herdarna rusade skräckslagna upp, när Herrens härlighet kringstrålade dem. Men änglasången lugnade dem och fyllde deras sinnen med jubel och hänförelse.

*Ära vare Gud i höjden
och frid på jorden
bland människor till vilka han har behag.*

Frid på jorden! Kanske kände herdarna i den stunden under hjärtats stilla glädje klangen från Jesajasboken: "Och skon som krigaren bar i stridslarmet, och manteln som söldes i blod, allt sådant skall brännas upp och förtäras av eld". En ny tid hade brutit in.

Än en gång går julens budskap ut över en värld, som alltjämt suckar och längtar efter frid. I det avseendet har situationen icke förändrats under de snart två tusen åren. Och de idyller, som denna jul lockar fram, har en lika mörk bakgrund ute i världen som någonsin i judaland. Men förmår julens budskap bland vår tids människor väcka till liv den andaktsfulla bävan, som ängelns framträdande skapade bland herdarna? Förmår det driva oss till samma dristiga beslut att gå och söka den nyfödde judakonungen, som herdarna fattade? Mycket tveksamt. Ordet om Fridfursten har blivit något som man plockar fram i juletid. Frid på jorden. Ord i juletid som går in

Konfirmander år 1962

genom ena örat och ut genom det andra, efterlämnande en flyktig känsla av julstämning men utan att driva till allvarlig omprövning av livet.

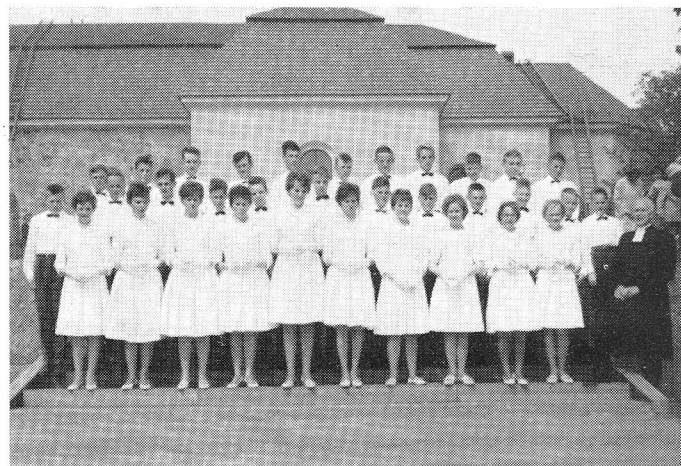
Frid på jorden. Trots allt ha de orden aldrig förlorat sin aktualitet. Behovet av den verklighet som ligger i dessa ord, är i dag skrämmande påtagligt. Vi lever i en värld som mitt i fredlöshetens ord jagar efter frid. När lade väl världens mäktige ned mer arbete på att skapa fred mellan folken? När förnamns oron inför motsättningarna mellan människor, klasser och raser starkare än nu? Och trots alla storslagna uttryck för människornas goda vilja, synas dessa obönhörlighet vara inlänkade i ett förbannelsens sammanhang, som för dem dit de icke vill. De mäktiga stå maktlösa med all sin makt. De klyftiga stå rådlösa med all sin visdom. Den stora Människan är i själva verket maktlös, så länge hon icke böjt sig inför Honom, som är starkare och mäktigare än hon själv.

"Ära vare Gud i höjden och frid på jorden". De orden hör samman. Endast när Gud blir ärad, växer friden fram. Den kan aldrig skapas av människan. Den måste skänkas henne av Honom, som ensam har frid att ge. Hur skulle väl människorna kunna skänka varandra något av det, som de själva sakna. Längtan efter friden måste först stillas i det enskilda människohjärtat, i ditt och mitt hjärta, innan vi kan börja tala om frid på jorden. Vi måste äga frid inom oss, innan vi få frid omkring oss. Och här kommer julen med sitt budskap till den enskilda människosjäl. I julevangeliet, i predikan och i alla våra vackra julpsalmer.

Livet far ofta hårt fram med oss nutidsmänniskor. Vi är jagade och jäktade av den stora grottekvarnens allt hastigare tempo. Neuroser och hjärtkollaper blir följd. Livet blir ofta kallt och kärlekslöst, under den oroliga jakten efter bröd, framgång och ära. Men mitt i allt, under allt förnimmes en längtan efter något helt annat, något som icke är av denna världen. Det är denna sträng nere i människosjäl, som sättes i dallring av julens budskap om frid på jorden.

Vi människor är ju så olika. Men vilka vi än är och vilka vägar vi än vandra - vi har ändå ett gemensamt: Alla har vi väl någon gång i vårt liv känt denna oroliga längtan. Det finns stunder då även den mest lugne och självsäkra människa skakas i sina grundvalar, då det mest stolta lugn genombrytes av hjärtats oro. Oron inför det eviga kan ingen undgå. Den bryter fram i ditt liv ibland, vem du än må vara, vad du än må tänka. Sådana stunder längtar du efter frid. Du använder kanske andra namn, men vad betyder det vad namn vi använder. Denna längtan beskrives bäst i psalmens ord: "Att vårt hjärta frid må vinna och en öppen himmel finna". Och har vi väl hunnit så långt, då blir det verklig julmorgon i vårt liv. Då är dörren öppen till fattiga och oroliga hjärtan och Frälsaren träder in skänkande frid och kraft.

Forts. å sid. 14

Lärare: E. Pontén

Lärare: E. Wedin

Lärare: E. Pontén

Foto: G-E Foto

Ärkebiskopen visiterar

Av Ernst Pontén

VISITATION AV ÄRKEBISKOPEN är en sällsynt händelse i en församling. Den äger rum i regel vart 15–20 år. Under min tjänstetid i Hanebo och Segersta pastorat har jag varit med om trenne visitationer. Den första förättades av ärkebiskop Söderblom år 1930, den andra år 1945 av ärkebiskop Eidem. I år, den 12–14 oktober, fingo våra församlingar uppleva en tredje sådan högtid, med ärkebiskop Gunnar Hultgren som visitator.

Några glimtar och minnesbilder från denna högtid vill jag här teckna.

Första dagen den 12 oktober ägnades helt åt Segersta församling. Vid ärkebiskopens ankomst lyste solen över prunkande höstfärger och bygden framstod i skönaste skrud. Det började med besiktning av kyrka och kyrkogård. Kyrkan befanns vackert och värdigt restaurerad och de båda kyrkogårdarna välvårdade. Ärkebiskopen uttalade erkänn samma ord över att de gamla kyrkstallarna pietetsfullt renoverats, så att kyrkvallen erhållit en lugn och värdig inramning. Arkiv och inventarier granskades omsorgsfullt. Allt befanns vara i gott skick. Vid genomgång av arkivet intresserade sig ärkebiskopen särskilt för de många värdefulla gamla böcker, som bevarats. Det var originalupplagor av Gustav Vasas, Gustav II Adolfs och Karl XII:s biblar och 1686 års kyrkolag, alla i gamla band. En sällsynthet är, att Segersta i sin ägo har samtliga kyrkliga handböcker sedan reformationstiden. Ärkebiskopen ansåg, att dessa böcker borde utställas till allmänhetens beskådande.

På em. hölls sammanträde med kyrkorådet, varvid pastors ämbetsberättelse behandlades. På kvällen hölls i kyrkan en stämmningsfull gudstjänst med predikan av ärkebiskopen, sång av kyrkokör och barnkör under organisten fru Greta Bengtssons ledning. Efteråt hade församlingen inbjudit till ett trivsamt samkväm i församlingshuset med kaffeservering, tal och sång.

När visitationen på lördagen fortsatte i Hanebo, inleddes den med morgonbön i kyrkan. Skolbarn och ungdom från de närmast belägna skolorna hade inbjudits. Det blev en kort och stämmningsfull högtid. Stiftsadjunkten Solén talade till barnen om tacksamhet. Ärkebiskopen samlade därefter en stund med barnen om kyrkan och dess prydnader.

Vid förmiddagens besiktning av kyrkan uttryckte ärkebiskopen sin beundran för den sköna och konstnärliga restaurering, som genomförts under ledning av

Ärkebiskopen förrättar dop vid visitationen. Foto: G. Bergqvist.

professor Erik Lundberg. Medeltidskyrkans exteriör med dess blottade stenarkitektur befanns äga stort skönhetsvärde och vara väl komponerat samman med byggnadskroppen i övrigt. I kyrkans inre fäste sig ärkebiskopen vid den väl avvägda och fina färgsammansättningen. Särskilt intresse ägnades åt den pietetsfullt renoverade predikstolen, nu 300-årig, samt många andra inventarier och detaljer. Den påbörjade överbyggnaden över ingången till sakristian och trappan till undervåningen befanns praktiskt välmotiverad. Ett större arkivutrymme finnes i undervåningen. Här liksom i Segersta ägnade ärkebiskopen sitt intresse åt de gamla tryckta böckerna. En intressant boksamling finnes bevarad efter den fint bildade prosten Olof Moberger, ett flertal gamla böcker i pergamentsband, lärda verk på grekiska och latin.

Den nya kyrkogården med dess bågformiga linjer och häckarna i prunkande höstfärger befanns mycket tilltalande. Beträffande gravvårdarna framhölls risken för uniformitet. Man borde eftersträva att få in andra typer, t. ex. kors av sten, järn eller trä. Liksom i Segersta medhans även ett besök i tornet för besiktning av klockorna.

På Hällagården stod nu kaffebordet festligt dukat och pensionärerna sutto högtidligt kring borden, när ärkebiskopen kom dit. Det blev en trevlig samvaro, en min-

nesrik högtid för de gamla. Ärkebiskopen hälsade på samtliga och samtalade med dem. Även den äldsta, 93-åriga Margta Larsson, fick ett kärkommet besök på sitt rum. I veckor hade hon längtat efter denna stund. Sedan blev det rundvandring genom de fina och moderna lokalerna.

Lördagens em. ägnades åt sammanträden i prostgården med kyrkorådet och representanter för församlingsarbetet. Med ledning av ämbetsberättelsen diskuterades olika frågor. Frågor ställdes om församlingsarbetet och det konstaterades, att en värdefull insats utfördes av många frivilliga medhjälpare.

På kvällen var en aftongudstjänst ordnad i Lilltjära bönhus. Prosten Liljestrand predikade, Kilafors sångarbröder förhöjde stämningen med flera sånger. Ärkebiskopen avslutade med ett kort tal.

Oktofersolen lyste alltjämt och gav glans och stämning åt högtiden, när söndagen, tacksägelsedagen, ingick kl. 10 hade de senaste årens konfirmander kallats att komma till kyrkan. Det länder ungdomarna till heder, att de så talrikt infunnit sig för att deltaga både i denna samling och högmässa. Komminister Lindqvist och kyrkoadj. Wedin hade uppdrag att hålla korta samtal. Ärkebiskopen avslutade med några ord och så följde i närvaro av ungdomarna och många församlingsbor, som börjat samlas till gudstjänsten, högtidligt barndop. Ärkebiskopen förättade dop av Nils Åke Peter Nilsson och Per Erik Nilsson. De unga mödrarna buro hembygdsdräkter. Det var en oförglämd skön och andaktsfylld stund.

Vid högmässan blev det överfullt i Hanebo kyrka. Bänkar och stolar måste sättas in i koret och gångarna. Strax före gudstjänsten hade ett par representativa gäster anlänt. Det var presidenten i Augustanakyrkan, U. S. A. professor Charlie Matsson och hans maka. De voro ärkebiskopens gäster och hade önskat få närvara vid gudstjänst i en svensk landskyrka. När de anlände, hade de ej ord nog starka att beprisa skönheten i den natur och bygd de genomfarit på bilresan från Uppsala.

Det var tacksägelsedagen och gudstjänsten fick därav sin prägel av ljus högtid, glädje och innerlighet. Den fylliga psalmsången och körsången under organisten fru Kerstin Hanéus ledning samt den liturgiska sången samverkade till högtidskänslan. Efter predikan, som hölls av församlingens kyrkoherde, kontraktsprosten Ernst Pontén, framträdde professor Charlie Matson i koret och framförde i enkla och varmhjärtade ordalag en hälsning från Augustankyrkan. Han berättade, att han hade sina förfäder och släkt i Sverige. Han talade om glädjen att ha fått komma till Hälsingland och se dess sköna bygder och att ha fått närvara vid denna gudstjänst i Hanebo kyrka, där han förnummit något av det, som förenar Sveriges kyrka och Augustanakyrkan, nämligen innerlighet.

Så var ärkebiskopens tur att framträda för att hålla visitationsstämma. Klart och överskådligt sammanfattades intrycken från visitationen, önskemål och erinringar framställdes. Utrymmet tillåter ej närmare redogörelse för vad som uttalades. Efter ett tack till kyrkans tjänare och medhjälpare avslutades högtiden med ett tal från altaret.

Ärkebiskop Hultgren har en särskild gåva att vid sin framfärd bland människorna skapa omkring sig en atmosfär av hjärtlighet och vinnande naturlighet. Han intresserar sig för människor och känner igen dem och har lätt att få kontakter. Ehuru fast förankrad i kyrkans tradition är han i sin syn på kyrkans gärning orienterad efter nutidens situation och problemställningar. Istället för att tala om svårigheter vill han peka på de många uppgifterna och de rika möjligheterna för kyrkan i denna tid. För detta äro vi honom tacksamma.

Ernst Pontén

Naturskyddsarbetet

Hanebo, Segersta och Skogs lokalavdelning av Svenska Naturskyddsföreningen hade sitt årsmöte i Skogs kommunalhus torsdagen den 16 november under talrik tillslutning. Av årsberättelsen framgick, att föreningen har över 80 medlemmar. Flera exkursioner ha företagits: till Fräkensjön, till Sandsveden och till Grans fyr utanför Gnarp, där det intressanta fågellivet studerades. Tidigare ha längre exkursioner företagits till Hjälstaviken och till Säterdalen. Ett fågeltorn är under uppförande i Fräkensjön. Sedan dammbyggnad anlagts i Kejsen för att hålla vattenståndet i Kyrkbyttjärnen konstant, hoppas vi att tjärnen alltmer skall utvecklas till en intressant fågelsjö. Det var glädjande, att Bergvik och Ala AB tillmötesgick de önskemål, som framställdes bl. a. av Naturskyddsföreningen och strandägare om hållandet av konstant vattenstånd. För att rädda de rikliga bestånden av svärds-liljan ha ett 70-tal stånd av växten uppflyttats till högre nivå ovan dämninglinjen.

Vid årsmötet visade herr Sune Söderholm två högin-tressanta och vältagna filmer om smålommen och strömstaren.

Ernst Pontén

Hanebo och Segersta på 1700-talet

av Erik Severin

SVERIGES stormaktstid tog brått slut genom Karl XII:s olycksbringande krig. Sista skottet i den blodiga fejden föll vid Fredriksstens fästning och träffade konungen själv.

Många drog en suck av lättnad. Knektarna marcherade hem och började bryta upp igenvuxna tegar, manufakturerna, bergsbruket och sågkvarnarna blomstrade på nytt. Även skogs- och jordbruket ägnades omsorg. Samhällets ekonomiska politik inriktades främst på att stimulera nya näringar.

Sockenvis inventerades förutsättningarna för näringslivet genom ett antal topografiska undersökningar. Överdirektören Faggot i Lantmäteristyrelsen – preses i vetenskapsakademien under många år – entusiasmerade landshövdingar, präster, länsmän m. fl. att efter en av honom utarbetad metod genomföra kartläggning av bygdernas näringspolitiska möjligheter. Mångenstädes gick man grundligt tillväga.

I Hälsinglands företogs en sådan undersökning 1790–91 på initiativ av dåvarande landshövdingen F. A. U. Cronstedt – han med namnet på landskapets gamla milstolpar. Cronstedt var en synnerligen aktiv hövding. Han lät bl. a. utarbeta länets första karta, daterad 1796. Landshövdingen sände ut en lista med 39 frågor, vilka skulle besvaras av präster, länsmän eller andra myndighetspersoner. Svaren har legat undangömda på lantbruksakademiens arkiv till dess Nils Arvid Bringeus i början av 1960-talet plockar fram dem och gör dem tillgängliga för alla. För den, som studerar vardagslivet i Hälsingland vid den tidpunkten, är svaren en guldgruva att ösa ur.

Uppgifterna från Segersta och Hanebo lämnades av expeditjonsbefallningsmannen Fredric Blombergsson och kyrkoherden Johan Sjöström.

Av svaren framgår att det i Segersta vid den tiden fanns 511 personer, varav 78 bönder och 11 torpare. I socknen bodde vidare 9 hantverkare. Utkomsten för människorna vid sidan om jordbruket var tillverkningen av lin- och vävnader. Vidare utförde man körning av malm och järn åt Kilafors bruk. Skogen räckte knappast till vedbrand.

Någon skola fanns inte, däremot ett fattighus, som byggts 1764. 1760 anlade man också fyra sockenmagasin.

Sockenborna var stilla och beskedliga samt måttliga i mat och dryck. Sommartid åt man fyra mål om dagen, frukost, morgonvard, middag och kvällsmål. Bröllopen var tysta och tarvliga, bruden var dock utsirad med lysande saker, medan brudgummen var svartklädd med kammat

Brokqvist från 1700-talet. Västansjö n:o 2

Foto: P. Norberg.

hår. Begravningarna pågick i 1 à 2 dagar. De närmast sörjande var snygga men måttliga.

På Mårdnäs bodde socknens enda ståndspersoner, nämligen majoren och greven Frölich med grevinnan, medan komminister Daniel Söderlind och sockenskrivaren Olof Draks tillhörde myndighetskategorin.

På landshövdingens fråga, om väderleken, blev svaret att det blåste mest östan och västan på grund av att älven delade socknen i två halvror.

Svaret från Hanebo präglas av att bygden vid denna tid hade en omfattande järnhantering. De hyttor och hammare, som synes ha varit igång, är följande:

1. Kilafors bruk.
2. Nedre hammaren.
3. 2 härdar på frälsehemmanet nr 1 i Kilarna.
4. Övre hammaren.
5. Hällbo masugn i Bollnäs socken.
6. Loviseberg i Tönsen, 1 ½ mil söder om kyrkan.
7. Annefors.

Många av våra gamla järnbruk ägdes av bastanta mamseller. I Hanebo var det biskopinnorna Catharina Bröms och Helena Cederström, som stod för det kvinnliga inslaget vid omnämnda tidpunkt.

Uppkomsten av Hanebo bergslag berodde på den

Smeden och torparen Olof Bruse

Av Erik Skoglund

UNDER NÅGRA ÅR i min barndom vistades jag tillsammans med min mor i Sörsocken, närmare bestämt i Sand-sveden, uppefter vägen till Vallstugbäcken. Från den tiden har jag en hel del minnen och bland de intressant-

Häbbre från 1700-talet. Hembygdsgården.

Foto: V. Johnson.

vattenkraft som Kilån gav. Malmen hämtades från Vintjärns gruva i Svärdsjö, men köp verkställdes även från gruvor på Utö och Herräng i Roslagen och kolet kom från skogarna på gränsen mot Bollnäs.

Folkmängden i Hanebo uppgick till 1790 personer, varav 106 var bönder, 29 torpare och 15 kolare. Bruken höll sig med egna hantverkare, såsom kopparslagare, klensmeder, skräddare och mjölnare. 40 soldater var 1790 inrotade i Lifkompaniet.

Skolor fanns inte, men en skolmästare vandrade omkring och undervisade barnen.

Till ståndspersoner hänfördes capitainen Joh. Ad. Hård, kyrkoherden Johan Sjöström, commissionslantmätaren Näsman, Adjuncten Anders Wahlberg, Expeditionsbefallningsmannen Fredric Blombergsson, bruksdirektören Chrst. Robsahm, bokhållaren Anders Kast och jungfru Cath. Christ. Lindström.

I socknen fanns 5 invandrade finnar, som var bruksarbetare och kolare vid sidan om skötseln av sina jordbruk.

Jordbruken var lönande. Plats för nyodling fanns i stor omfattning. Skogen däremot var otillräcklig genom illa

are är upplevelsen vid Brusens spiksmedja. Först några ord om vem denne Bruse var. Han var född i Säfsnäs, Dalarna, 1815 och kom till Hanebo 1854, inflyttad från Bollnäs, där han haft anställning, och bosatte sig i Vallstugbäcken på ett torp tillhörande hemmanet nr. 2 i Löten. Vid ett litet fall i bäcken som flyter fram där fanns en smedja, troligen uppförd av Bruse med hjälp av byamännen i Löten.

Vattenkraften utnyttjades för driften av fläkt och tvenne hammare. Det var huvudsakligast spiksmide han utförde, och de verktyg som användes var bl. a. en större "räckhammare" där järnstänger i olika dimensioner utformades från "smältor" av järnskrot, som inköptes i bygden. Vid en mindre "spikhammare" smiddes spik i olika dimensioner från mindre till grov "ekspik", som användes vid fartygsbyggen.

Spiksmidet var ett hantverk som krävde stor yrkeskicklighet, och Olof Bruse var en verklig mästare i den konsten. Då jag som barn såg honom sitta på en pall vid spikhammaren med glasögon på näsan och med det stora förskinnat framför sig och med lagom höjd så händerna med järnstången vilade i knäet och med en otrolig snabbhet vända järnstången under hammaren, då förstod jag

hantering främst förorsakad av kolning. Björn och varg sköts mångstades i socknen.

Sockenmännen var, enligt rapportörerna, mera belevade än allmogen i övriga och förde en stilla och tyst levnad.

Svaren på de många frågorna ger bilder av dagligt liv i Hälsingland för mer än 170 år sedan. Bakom de knappa svaren förnimmar vi arbete, försakelser och isolering men också strävan i syfte att stärka människornas utkomstmöjligheter. Den energiske landshövdingen förtjänar en extra honnör för sitt bidrag till att ge nutidsmänniskan ett begrepp om livet på 1700-talet.

Det gamla seklet gick snart över i ett nytt, med en begynnande industrialisering. En ny tid sveper fram över de två socknarna. Kommunikationerna förbättras och naturhushållningen ersättes med penninghushållning. Två ting, som satte spår i bygdens vardagsliv. Gamla näringsfång försvinner och nya kommer i stället.

Utvecklingen under 1800-talet rusade väsentligt snabbare än under det gamla seklet, men detta är en annan historia.

inte så mycket av hans skicklighet. Men när jag senare tänkt på vad jag såg, då står det klart för mig, att hans färdighet gränsade till det otroliga. Spiksammararen gick så fort mellan slagen att man inte kunde fästa ögat på den och järnstången skulle vändas för varje slag och spiken formas. Då mindre dimensioner smiddes kunde Bruse smida tre spikar för varje värmning av järnstången. Då spiken var färdigsmidd klipptes de av på ett s. k. "pern" på utkanten av hammaren och det var ett ögonblicks verk.

En man skötte om härden och värmdes järnstängerna, och det var minsann inget latmansgöra. Det gällde att ha flera järn i elden och se till att de blev tillräckligt varma men inte brändes och smälte och så skulle de med korta mellanrum räckas till "mäster" för utbyte. När spiken kom från hammaren återstod en viktig detalj, nämligen att "slå huvud på spiken" och det var heller ingen enkel sak, och det skedde på så sätt att spiken togs med en liten tång medan den ännu var varm och sattes i ett s. k. "nageltorn" av stål med fyrkantiga hål avpassade efter spikens grovlek, och med en hammare drevs den ned i hålet och den del som inte gick ned formades till spikhuvud. Även detta var ett arbete som krävde stor färdighet för att hinna undan och samtidigt sköta hammaren så att huvudena blev jämna. Den sysslan sköttes av fostersonen Olof Lind, (allmänt känd under namn "Brus Olle")

Småpojkar fick inte gärna vistas i smedjan och "välta i vägen", som det hette, när spikhammaren eller den större hammaren gick. När "smältorna" kom under den stora hammaren flög det gnistor omkring i hela smedjan så då vågade vi inte vara inne även om vi fått. Men vi var mycket nyfikna på att se hur det gick till med alla detaljer i smedjan, och vi hittade på en utväg. Uppe på trossbotten, som låg plan med dambordet, var det ett hål i taket för den stång varmed pådraget sköttes och det hålet var rätt över där gubben Bruse satt vid spikhammaren för att han skulle nå stången och kunna reglera farten på vattenhjulet. Vid det hålet låg vi småpojkar och tittade flera timmar om dagen, eller som Brus-Olles son Lars Olof brukade säga: Vi "kocksade" (tittade) ett uttryck från dalmålet han lärt av fadern.

Vid sidan av smedyrket sköttes torpet för att få foder åt några kor och getter, vilket var nödvändigt för utkomsten, då inkomsten i yrket inte gav så mycket. De flesta yrkesmän och hantverkarer den tiden hade också mindre jordbruk och några kreatur som hustrurna och barnen fick hjälpa till och sköta och därmed bidra till familjen uppehälle.

Under någon tid hade Bruse hjälp i smedjan av en yngre bror, Johannes Bruse, om vilken det har berättats att han var baptist och för denna sin kristna tro fick utstå obehag av skilda slag. Det är troligt att baptis-

men vid den tiden inte var vidare känd i våra trakter, men i vissa delar av Dalarna förekom det grupper som övergått till baptismen, och det är troligt att Johannes Bruse haft kontakt med någon sådan grupp innan han kom till Hanebo. Det var visst mest för att han inte deltog i kyrkans nattvardsgångar som han ådrog sig uppmärksamhet från prästerskapet, och kyrkoherden Jakob Samuel Söderberg höll strängt på att kyrkans lära och förordningar skulle följas. Därtill kom att Johannes Bruse anklagades för att hålla andaktsövningar, som enl. konventikelplakatet var förbjudna för lekmän. Denna bedrövlige förordning som förorsakade så mycket lidande för många ärligt kristna människor, som råkade ha en annan uppfattning i vissa frågor än den officiella. Däröfver vittnade även religionstriden i Hanebo 1879, då folkskoll. Hvenlund avsattes.

Johannes Bruse flyttade från Hanebo snart och det är inte otroligt att obehag i trosfrågan var en bidragande orsak. Det kan även hända att utkomsten för familjen var dålig, då spiksmidet troligen blev mindre lönande sedan andra fabriksmässigt framställda spiksorter kom i marknaden.

Efter Olof Brusens död 1888 upphörde spiksmidet i Vallstugubäcken. Fostersonen Olle övergick då till att göra tegel, då det fanns gott om material i närheten, både lera och sand. Vattenkraften kom till användning för att driva lerbråken, men teglet formades för hand på ett mycket primitivt sätt och lufttorkades. Även bränningen skedde mycket primitivt och blev därför ojämn, och endast en mindre del blev av prima slag. Detta gjorde att förtjänsten måste ha blivit dålig, och Brus Olle hade det ofta mycket besvärligt att försörja sig och sin familj. Han var i flera avseenden en originell person, men utrymmet tillåter inte att gå in på hans vidare verksamhet, men det vore väl förtjänt att minnas och kan kanske bli något tillfälle att återkomma till den senare.

Om det kunde givas mig tillfälle att än en gång se vad jag som barn såg i Brusens spiksmedja skulle jag göra mig stort besvär och betydande kostnad. Äldre tiders yrkesmän fick i allmänhet en grundlig utbildning, från lärningar i tidig ålder till gesäller och mästare. Den tidens "skråordning" tillät inte vem som helst att uppträda som mästare och det krävdes även tillstånd av myndigheter att få utföra yrket inom vissa områden. I gamla sockenstämmoprotokoll förekommer ofta att smeder, skräddare och skomakare fick tillstånd att etablera sig som mästare i yrket i socken eller någon by. Ansökan åtföljdes i allmänhet av vissa rekommendationer om yrkesskicklighet, skötsamt och ordentligt leverne, samt att de hade bostad och ett torp eller mindre jordbruk som bidrag till försörjningen.

Och till sist vill jag tillönska alla Hanebo-Juls läsare en i bästa mening god och fridfull julhögtid.

BRUNNSKÄLLAN

Av Martha Eriksson

VÅR TID med nya nöjesprogram för varje kväll i radio och TV, med tävlan att överträffa varandra på alla områden, går det lätt att glömma och lämna gamla tiders nöjen och traditioner.

Ardertonhundralets nöjen var betydligt enklare än vad som bjuds oss i våra dagar. Men traditionerna var starkare och mera uppskattade än vad som nu är fallet.

En av gamla tiders traditioner, men som nu är med säkerhet glömd och okänd för våra nya generationer, var att på Trefaldighetsdagen gå till Brunnskällan, även kallad Trefaldighetskällan, och dricka vatten ur källan, för att erhålla nya krafter. Den ansågs ha järnhaltigt vatten och skulle vara särskilt hälsobringande. Källan ligger ovanför Hedlunds i Löten på vägen mot Tönsen.

Ett skämtsamt uttalande var på den tiden, att man genom att dricka ur källan skulle bli botad för att gå snett på skorna. Att skoja litet ibland med saker och ting kunde de även i gamla tider, och humorn var nog en välbehövlig tillgång i en trist och arbetsam vardag, och en avkoppling vid ett enkelt nöje var nog i sig själv hälsobringande.

Trefaldighetskvällen var en bestämd dag för vattendrickningen, och i samband därmed anordnades lekar av olika slag, såsom Sista paret ut, Klockaränka, Evighetsmarschen m. fl., och seden att gå till källan varade även de första åren av 1900-talet.

Vad man vet om sederna kring Trefaldighetskällan är berättelser från de gamla, som upplevde dessa gamla seder och bruk.

Planen omkring källan var en utsökt lekplats, som var jämnad och gräsbevuxen. Några av de ungdomar, som bodde närmast källan, brukade gå dit en kväll före söndagen för att plocka bort ris och mossa, samt lägga friskt granris kring källan, och här och där utefter vägen. Det var för att utmärka vägen till källan för de främlingar, som kom och sökte källan. Näverskoppor skulle också göras och placeras i en gran vid källan för att det skulle finnas något att dricka ur.

Och många voro de, som gick långa vägar för att dricka av källans styrkevatten och därigenom få nya krafter och vinna hälsa.

Men det låg väl också något mer bakom dessa sammanträffanden. Ungdomarna ville väl då som nu söka kontakter med varandra och lära sig känna sin hembygd, sin

Lekar vid brunnskällan.

Teckning av J. Fröberg.

egen socken och även grannsocknarna och de som bodde där. Lekarna trädde med liv och lust i den ljusa sommarnatten och hemfärden blev först frampå morgontimmarna. Och de som hade spelmän med sig, gingo i takt efter musiken, och då blev inte vägen och timmarna så långa. Men någon sömn blev ej den natten. Kom ungdomarna bara hem till morgonstöket i ladugården, var de äldre och husbondfolk nöjda. För alla har varit unga och det var deras traditioner ungdomarna följde och förde vidare. En tradition, som vi senare tiders barn glömt att föra vidare.

Nu är källan glömd och gömd för promenader och lekar. Källan som en gång gav liv och nya krafter – trodde man.

Vi har glömt att gå i fädernas fotspår och därigenom hålla stigen trampad. Vi går nya vägar och de gamla stigarna blir gräsbevuxna.

När "Värmlands-Janne" blev hälsing

av John V. Bjurkvist

HÄLSINGESOCKNARNA fick under sista halvan av artonhundratalet en markant påspädning i befolkningen av invandrande värmlänningar. Även till Hanebo styrdes en del av dessa emigranter från Frykens och Klarälvens landskap. En del av dem kom som huggare och kanske framför allt som körare till den begynnande avverkningen i skogarna. Andra kom som flottare om våren och kanske som kolare till något av sågverken kring Bergviken eller vid kusten.

De flesta, vare sig de arbetade här över vintern eller över sommaren, sökte sig tillbaka till Värmland mellan säsongerna. Men många blev också så småningom kvar, rotade sig i bygderna och blev bosatta här av resten av sitt liv. Kanske fann värmlands-"pojken" en hjärtevän som gjorde att han blev kvar eller kanske hade han inte längre något som höll honom bunden vid sin födelsebygd, varför han blev kvar för gott. Troligen inverkade även den påfallande likheten mellan de två landskapens natur så att värmlänningarna trivdes i Hälsingland. De blånande bergen, de stora skogarna och de leende älvdalarna gav invandrarna ett intryck av de bygder de lämnat.

I allmänhet var det mansfolk som sökte sig hit. Kanske resulterade det så småningom i att den unge värmlänninge efter någon tid hämtade sin käraste och med henne bosatte sig i någon av Hälsinge-socknarna. Men någon enda gång hände det också att det var ett ungt par som redan bildat hjonlag som utvandrade. Och då var avsikten väl den att de lämnade sin hembygd beslutna att söka en bättre utkomst än vad Värmland kunde ge. Där var det många om arbetstillfällena och utsikterna till en dräglig bärgning var små. Så man förstår att dessa ungdomar lämnade sina hem med en fast förhoppning om att få det bättre. I motsats till kamraterna som var "löshästar" och som reste ut för tillfälliga arbetspånigg lämnade de Värmland för alltid.

Ett par som lämnade Värmland 1867 skall vi här följa i deras fortsatta öden. Vi kan kalla dem för Sofi' och Jan-Petter som var deras rätta namn – vad de hette i efternamn har väl i detta sammanhang ingen betydelse. De var båda födda 1850 och alltså bara 17 år vid utvandringen. Gifta var de naturligtvis inte vid den åldern, men de hängde ihop och kom att göra det för återstoden av livet.

Båda var uppväxta under mycket knappa förhållanden och det var naturligt att de sökte en bättre framtid än vad de ansåg att Värmland kunde ge dem. Jan-Petter var

Lill-Bricks i Belse.

Foto: J. Lindblom.

uppväxt i Bjurtjärns socken och Sofi' i Kroppa socken intill Filipstad. Från barndomen hade båda fått arbeta och försörja sig själva och nu hade de hört att det i Hälsingland fanns efterfrågan på villiga armar och efter mycket funderande hade de bestämt sig för att söka komma dit. Jan-Petter hade nog också en annan tanke. – gärna hade han följt emigrantströmmen till Amerika, men den resan kostade pengar och det hade de inte – så istället valde de flyttningen till Hälsingland.

Då, för nästan hundra år sedan, fanns för fattigt folk ingen annan möjlighet att "resa" än att göra det med apostlahästarnas hjälp. Och så fick också Sofi' och Jan-Petter göra. Den sextonde mars anträdde de "resan åt Helsingland," en resa som Jan-Petter med sirlig skrift beskrivit på ett nu gulnat papper, dagtecknat den 23 juni samma år. Detta att han kunde skriva så pass är värt ett visst intresse och ännu mer intressant som person framträder Jan-Petter därigenom att han kom sig för att föra anteckningar över deras vandring.

Vandringen påbörjades i Bjurtjärn och förde dem den första dagen in i Filipstad "där vi gjorde våra handlingar" skriver Jan-Petter. Från staden gick de halv tio förbi Yngshyttan, Persberget, Långbanshyttan och till Långbansände "der vi togo kvarter. . ." Förbi "Elfsjöhyttan och till Fredriksberg gick nästa dagsetapp och dagen efter vandrade de två ungdomarna till Nordhyttan, Botåker och in i Dalarna till Grangärde församling där de hade

"qvarter". I Grangärde kyrkoby var de in i kyrkan och tittade och fortsatte sedan till Locksjöhyttan och Tunahedsbergets gruvfält. I Stenbäcken tog de "nattqvarter" denna dag.

Den 21 mars gick vandrigen över Stora Tuna hed som Jan-Petter antecknade som "drygt 1 och en halv mil lång". "och äntligen mot aftonen fick vi se den mörka staden Falun". Därifrån lät Sofi' och Jan-Petter benen vila. Han berättar: "Vi åkte med tåget! Avgick från Falun kl. 2 e. m., ankom till Gefle kl. 6. Men det var en hemsk anblick att se den nedbrända(!) staden, det var otäckt!"

"Snehage i snö"

Foto: P. Norberg.

Nå, inte heller i Gävle stannade de unga tu, den 23 mars fortsattes vandrigen mot Hälsingland. "Vi gingo från Gefle kl. halv elva, passerade Strömsbro bomulls-fabrik och Hille kyrka till Trödje gästgivargård, der vi spisade, och vidare förbi Häckelsäng i Hamrånge församling och der vi togo qvarter." Dagen efter kom vi till Tynbro (Tönnebro) och vandrade vidare förbi Skälstuga till Skogs gästgiveri der vi spisade aftonvard och sedan fortsatte till Böle by der vi fingo qvarter den dagen", skriver Jan-Petter i sina anteckningar.

Dagen efter kom Sofi' och Jan-Peter till Bergvik och tydligen sökte där arbete eftersom de stannade i två dagar. Något sådant fanns kanske inte eller också föll det inte Jan-Petter i smaken, eftersom de den 28 mars gick till Sandarne kolning. Där blev de kvar under några år och den unge värmlänningen arbetade som ribbkolare vid ett sågverk.

Jan-Petters och Sofi's vidare öden skulle inte låta dem

bli kvar i Sandarne. Efter någon tid fick han vetskap om att norra stambanan nalkades landskapet och att arbetsvilliga armar behövdes i rallarlagen. Han gick till Ockelbo och fick företräde hos baningenjören och han fick också arbete. Och som han trodde sig föredra det knoget före det sotiga kolarjobbet, som inte heller gav någon särskilt god inkomst, så kom det sig att den unge värmlandsimmigranten snart stod i pinnmoschakten och svängde korp och spade.

Jan-Petter arbetade efter banbygget under några år, troligen till 1873-74. I skilda sektioner efter banan mellan Ockelbo och Simeå deltog han i det tunga knoget och bl. a. i Röstboskärningen och i den lilla bergskärningen strax söder om Kilafors hade han sina arbetsplatser. Under den första tiden kunde det hända att Jan-Petter funderade om han "hoppat i galen tunna" då han gav sig till rallare. I rallarlagen var det vanligt att köra särskilt hårt med nykomlingar, och det fick Jan-Petter också känna på. Men han var stor och stark och sedan han fått den teknik och träning som arbetet fordrade så klarade han sig gott bland kamraterna. Och riktigt accepterad visste han att han var när rallarbasen en dag försåg honom med ett nytt namn: Värmlands-Janne!

Ja, här skulle historien om hur den unge utvandren från Värmland blev rallare i Hälsingland kunna sluta, men även fortsättningen är värd ett omnämnande. Under rallaråren hade Sofi' och ett par små som tillkommit i familjen, flyttat efter banan med sin make. Men i Kilafors hade familjen ökat ännu mer och därför blev Sofi' och barnen kvar där medan Värmlands-Janne fortsatte banbyggandet mot norr. Längre än till Simeå kom han dock inte, att flytta och flytta med familjen var knappast möjligt, och därför vände han rallarjobbet ryggen och sökte istället arbete i Kilafors.

Där kom Jan-Petter, som han nu hette igen, att under några år vara tackjärnsbärare vid järnbruket. Det gick bra till en början och han fick också bostad för sig och familjen i "Anneforsbyggningen" på Norr. Men nu hör det till historien att Jan-Petter under rallartiden lärt sig en hel del om socialism och även om de orättvisor som då levde kvar i samhället. Och en del av sina läror försökte han sprida bland arbetarna i järnbruket. Enligt tidens sed togs det naturligtvis illa upp av arbetsledningen och så småningom stod han där utan vare sig arbete eller bostad.

För att eländet inte riktigt skulle drabba den unga familjen tog sig en rättare vid jordbruket för att ge Jan-Petter jobb som ko-gubbe i bruksladugården. Om detta skedde utan bruksledningens kännedom eller med deras goda minne är inte bekant, men både arbete fick han och även bostad i en liten stuga vid nuvarande Landängesbacken. Men det skulle inte dröja länge förrän Jan-Petter ånyo fick se sig om efter bostad och arbete. Troligen hade

På gamla färdvägar

Av L. E. Hedberg

EN BISTER, kall vinterdag ringde en god vän upp mig och frågade om jag ville ut och åka bil med honom till "Finnskogen". Det var ju klart att jag ville, och anbudet togs emot med glädje.

Så bar det iväg. Det gamla Magdeburgerdragspelet efter "Pelle i Norrgård" – rätta namnet J. Käller – tog jag med. Och ni skall tro, att det var en upplevelse. Jag fick hålla min kamrat vid ratten vaken med dragspelsmusik – genom dessa oändliga skogar.

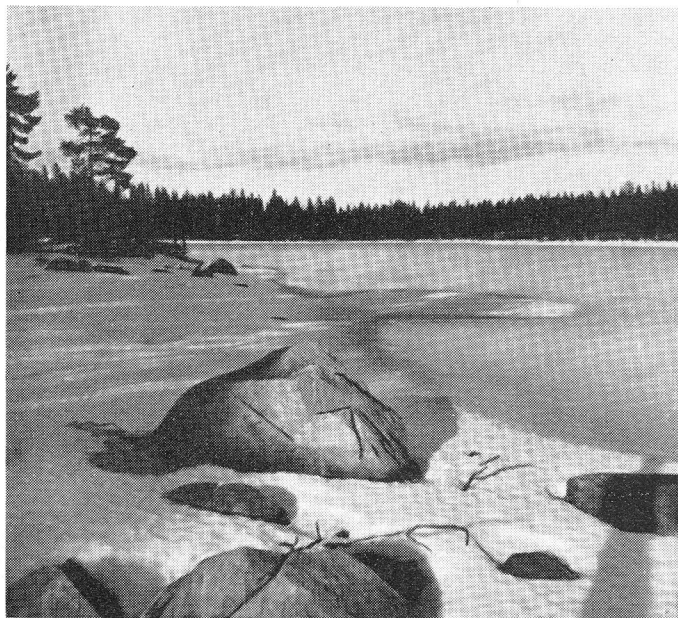
Så kom vi till Lötbodarna, där jag ej varit på minst femtio år. Men tänk! Barndomsminnet blev väckt på nytt. Hur väl jag kände igen mig. Minnen från det jag var en tolv års pojke. Jag, min far och äldre bror, var där i närheten och högg timmer. Stället hette Brattberget (Bratten), där vi var och högg timmer. Hur väl minns jag inte Lötbodarna, där jag varit många gånger. Jag minns även Bullerbäcken, där jag metat Laxöring, "Bullerbäckakvara" sa de på den tiden. Det skulle vara på ren svenska Kvarnen. Minns jag ej fel, skulle där ha varit en såg sen gammalt.

Ja, visst har tiderna förändrats och vi med dem. Vi var in i en koja, de kallade den så. Jag blev storligen för-

det varit nya kontroverser om den idé han anammat och som han trodde blint på. Envis var han också och även om det gick ut över familjen så ändrade han inte uppfattning.

Nu flyttade Sofi' och Jan-Petter till Hallen där det först var i en liten stuga i Sörberget som de bodde. Jobba fick han med vad som stod till buds, vid bruket hade han gjort ut för sig och det blev istället kolning åt bönderna, arbeten i skogen, med slått och skörd osv. Och vidare hade han börjat med en mindre affärsverksamhet. Han sålde lerkäl, sill och strömming, blomfrön och var dessutom kolportör för flera tidskrifter. Och med det försörjde han sig och familjen.

Familjen hann med åren bli rätt stor – ett dussin! – och omkring 1890 köpte Jan-Petter och Sofi' en litet större stuga i Hallen. Och där levde de sedan båda till sin död. Till Värmland återkom ingen av dem, inte ens för ett besök, men inte gick "värmlänningen" helt ur för någon av dem. Det hände någon gång på gamla dagar då hemlandskapet kom på tal att där blänkta något vått i Sofis ögonvrå, och även för Jan-Petter, så karsk han var, kunde det hända att en tår ritade en våt rand över fårorna i hans ansikte.

Ljustjärn.

Foto: P. Norberg.

vånad, när vi steg in. Det liknade inte forna tiders kojor, utan mera lik en lägenhet. Nymålat tak med väggar, torkrum m. m. En bra järnspis, ja lyset liknade mera elektriskt härligt lyse. Och jag tänkte: "Är detta en koja...".

Jag kom ihåg när vi låg i en dålig skogskoja på det omtalade Brattberget. Badden som jag väl minns, bestod av granris. Ibland rökte det i i kojan så att vi fick lov att öppna dörren och ibland springa ut för att inte bli kvävd. Ja visst låter det som en saga allt detta, men sant är det, och en verklighet. Vi får vara mycket tacksamma för allt socialt arbete som sker för arbetare och bäst för skogsarbetaren. Han är sin lön värd – för det har jag smakat på.

Och på tal om Björnbergen. Visst fanns det björnar på finnskogarna i forna tider!

Jag vänder ännu en gång på bladet i mitt minne och plockar fram:

Vi var då i Stugubacken och högg timmer, och rätt vad det var, där vi var på skiftet, kom det en gammal farbror. Han hade stora märken i ansiktet efter björnramarna. Jag blev nästan rädd. Så frågade jag:

– Far, vad var de där för farbror som såg så ut?

Far berättade då, att han en gång skulle ut och "tala" med "Bjässen". Så tog han sin bössa och gav sig åstad och mötte så björnen, lade an och sköt. Men bom blev

EMIGRANTER

Av Carl-David Othzén

Emigranter.

Teckning från 1800-talet.

ENLIGT DE undersökningar för Gävleborgs län av de emigranter, som under hundra år från 1840 till 1940 utvandrade till ett antal av omkring 47.000 personer, har runt tal 800 rest ut från Hanebo, men de första först år 1865 till ett antal av 20 med Anders Jonsson i Hallen 1:121, född den 8 september 1846 som den förste.

Som vanligt i de flesta församlingar skedde en kulmen under nödåren 1868–1869 med 131 personer, varav en familj, Erik Persson från Hallen 1:134, född den 31 januari 1828, hade 6 barn, och med Lars Jonsson från Lötén 1:171, född den 21 december 1829, även han hade sex barn med sig jämte hustrun. Det var alltså hela tiden ekonomiska förhållanden, som bestämde utflyttningen, ty i Hanebo syns inga religiösa orsaker varit motivet och ingen enda tycks ha följt med "Erik-Jansarna", som reste redan 1845–50.

År 1870 reste fabrikör C. Schönning från Kyrkbyn med hela 9 barn och 1881 bonden Jonas Hansson, Bofara 1:145

det. Han fick springa runt en stor gran med bössan, som var en så kallad mynningsladdare, för kruthorn och laddstake. Och så björnen hack i häl. Men då sade han: "Nu har du allt dansat färdigt. Fick in en fullträff och björnens visa var all. Det var sista björnen han fällde. Men alla märkena fick Björn-Jan bära hela återstoden av sitt liv.

Som vi äldre vet och hört gamla berätta för oss har det funnits både björn, varg samt lodjur i våra storskogar. . .

med 9 barn. – Siffrorna efter bynamnet är folio i församlingsboken.

Åren 1882–83 kom en ny kulmen med 103 + 36 eller 139 personer, varav 72 voro kvinnor, mest barn eller döttrar. De stora familjerna bli allt mindre i antal, men så sent som 1907 reste Jonas Pettersson från Knisselbo skattetorp med hustrun Johanna Matilda Morén och 7 barn, av vilka yngsta dottern Astrid var knappt ett år gammal, och Erik Trygg i Västansjö med 5 barn, födda 1897 till 1906.

Många av dessa 800 ha sedan återvänt, andra ha gjort ett eller flera besök i hemlandet, men många ha aldrig återvänt.

Ofta reste någon av sönerna eller en dotter först och sedan på dennes uppmaning flera av syskonen och slutligen även föräldrarna eller den av dem, som överlevde maken eller maken. Fördelningen mellan byarna syns vara ganska jämn liksom mellan yrkena. Bönder, husmän, drängar, pigor, torpare, skraddare, handlande, smeder, mjölnare, bruksarbetare, bagare, snickare och inte minst soldater och deras barn, som genom indelningsverket upphörande blevo utan anställning.

Åren 1891–93 reste några till Brasilien, ovissa öden tillmötes. En soldat och en arbetare sägs ha rymt, men några begånga brott ha ej antecknats, så som i en del andra församlingar. Från en församling rymde 1850 ex. Kronolänsman "ärelös för förskingring", tydligen i sällskap med en jämnårig, båda i 40-årsåldern, medan en annan samma år och en dräng i prästgården rymde, dömd i sin frånvaro till halshuggning för mord, och en bonde för delaktighet till 3 år och hustrun för delaktighet i 3 år, liksom ännu en i samma sällskap för mord, men samtliga lyckades i tid rädda sig genom rymning från ådömda straff. Men detta gällde som sagts en annan församling längre norrut.

Man kan förstå, att sådana personer aldrig återkom, men man frågar sig, hur deras liv kom att te sig i det främmande landet. De kanske sällade sig till de svenskar, som på alla sätt sökte slå mynt av andra landsmäns okunighet om förhållandena i Amerika, särskilt i storstäder och hamnstäder. Man har alla skäl att anta, att emigranter från Hanebo alltid kunde med rent samvete se lagens handhavare i ansiktet. Därför ha många av dem gjort flera besök i hembygden, andra ha återvunnit sina svenska medborgarskap, när bättre anställningsmöjligheter yppat sig eller hemlängtan blivit dem för stor.

HANEBOIDROTT

Av Pelle Norén

KILAFORS Idrottsförening bildades den 9 september 1919 och kan således se tillbaka på en 43-årig tillvaro. En bland initiativtagarna var komminister Hj. Bladin, vilken var en av de få prästmän, som på den tiden insåg idrottens betydelse för ungdomens fostran. Han blev även föreningens första ordförande, och till styrelseledamöter i övrigt valdes Karl Haggren, Eric Waldenhagen, Olle Olsson och Sven Danielsson.

Föreningen kan inte påvisa några större framgångar inom idrotten, men hur svårt är det inte för mindre platser att göra sig gällande resultatmässigt (utan instruktörer). Alla som varit aktiva och de som ägnat sig åt det organisatoriska arbetet, vet detta. Många gånger har de också fått göra ekonomiska insatser.

Men trots alla motgångar finns det de, som fortsätter för att idrotten skall leva vidare i Hanebo. För min del tycker jag detta är beundransvärt. Men det kanske inte heller toppidrotten som är den viktigaste, utan utövareantalet är väl det väsentliga.

I detta sammanhang erinrar man sig sådana som Bernhard Röst, Lars Malander och Konrad Svensson, vilka under en lång följd av år deltog och organiserade arbetet.

För att mindre intresserade inte skall tro att det icke funnits någon idrott att tala om i Hanebo, vill jag väcka några ljusa minnesbilder om idrotten omkring 1930-talet och "saxa några anteckningar", från den tid, då föreningen väl hade sin bästa tid.

Då tillhörde föreningens skidåkare, simmare och friidrottare distriktets bättre. De förstnämnda hävdade sig gott även i nationell konkurrens. Lars Olsson (Lill-Lasse) och Axel Bergström var väl de mest framträdande, Lill-Lasse var en skidåkare, som det alltid var roligt att se i aktion. Hans humörfriska åksätt var alltid uppskattat av publiken – på den tiden var det även sådan på skidtävlingarna. Hans största framgång var väl på SM i Luleå, år 1936, då han överlägset vann klass II på 50 km och var trea i tid, 47 sekunder, efter Karl Lindberg, Trångsviken och Artur Häggblad, lämnade efter sig sådana storåkare som Nils Englund och John Lindgren. Före hade han vunnit både 15 och 30 km i distriktsmästerskapet och blivit tvåa på 50 km efter Axel Bergström. Han blev även 14:e man på 15 km i SM.

Axel Bergström hade en medfödd talang att bli en stor skidåkare – enligt expertisen – och hans största framgångar var väl under hans "kilaforstid". I Länstävling-

"Lill-Lasse" i skidspåret.

arna på 30 km segrade han åren 1927 och 1928 och han deltog med heder i Starkotters spelen. Även i DM-sammanhang höll han sig väl framme, och han var även med i Kilafors segrande budkavlelag år 1927. Men sådana skidåkare som Oskar Vikström, Hilding Sköld, Einar Svensson, Erik Röst, Knut Engberg, Tycko Dahlberg och Nils Sundell var andra pålitliga åkare, som höll sig väl framme i olika tävlingar inom distriktet. Röst och Engberg var även med i segrande budkavlelag år 1927 och de var alltid pålitliga lagåkare. Något år senare var det E. Svensson, Tycko Karlsson, Arne Svedlund, Martin Persson och Evert Karlsson som svarade för skidåkningens både med att organisera och tävla. Evert Karlsson var väl den, som lyckades bäst med distriktsmästerskap både som junior och senior.

Simningen var även på toppen just då, sedan Evert Engström och Enock Söderlund flyttat hem sporten från Skärgården till Kilafors. Jämte Bertil Odén och Gustav Westlund bildade de en kvartett, som lagmässigt var nästan oslagbar i distriktet. I fyra år i följd var de lagmästare på 4×100 meter, och även i individuella mästerskap hade de fina placeringar i olika tävlingar.

Friidrotten hade även den sin bästa period på 1930-talet. Och vilken idrottsintresserad minns inte med glädje klubbmatscherna med olika föreningar – för att inte tala om träningskvällarna, då det var fullt med träningsvilliga på idrottsplatsen. Och det konkurrerades sektionerna emellan om pojkarna vilket gav stimulans och aktivitet över arbetet.

I detta sammanhang lyfter man gärna först på hatten för Eric Elgh, som 14 gånger var distriktsmästare i slägga och diskus. Distriktsrekordet i slägga innehade han i 19 år. Han var en av Hälsinglands säkraste kastare i landskapsmatscherna, för vilket han erhöll förtjänstmedalj i guld. Men vem har inte sin överman. I diskus fick han till slut se sig slagen av sin lärjunge Birger Johansson, även han distriktsmästare.

Kilafors IF:s fotbollslag år 1930.

Friidrottsutövarna var många: G. A. Sahlberg, Torsten Solström, Evert Engström, Torsten Englund, Carl Bjurkvist, Elov Westberg, Pelle Hall, Ivar Hall, Georg Pihl, Henry Larsson, Manne Svensson, Bengt Moberg, Vendel Gustafsson, Elis Larsson, Tycko Karlsson, Evert Karlsson – för att nämna några. Gustafsson var även mästare i diskus år 1931. För övrigt kan sägas att allmänidrottarna skötte sig bra i olika tävlingar. En del även som landskapets representanter mot andra distrikt.

Så har vi fotbollen, som haft de flesta utövarna och kring vilken föreningens vara eller icke vara rört sig. Tyvärr har den utövats med ringa framgång, annat en några segrar i bottenserien. Kanske framgångarna kommit, om inte förbundet nekat uppflyttning på grund av grusplanen. Det är kuriöst att den idrott, som haft de minsta framgångarna överlevt de andra. Heder åt dess ledare, som kväll efter kväll, söndag efter söndag offrat sin fritid och även på annat sätt bidragit till att det skall fortsätta. Kanske vi bland dessa har de största idialisterna. Att fotbollen har en stor uppgift att fylla för ungdomens fritidssysselsättning är det inte något tvivel om. I den

ungdomsfotboll, som anordnas varje sommar, deltar inte mindre än omkring 125 pojkar. Vad skulle dessa göra, om de inte hade dessa matschkvällar? Trotjänare i denna sport har väl varit Rolf Lindblom och E. Svensson.

Föreningen hade även andra idrottsgrenar på programmet. Jag kan nämna brottning, cykel och bandy, som även haft sina utövare. Av de mest aktiva i brottning minns man Sven Jansson, Hemfrid Larsson, Erik Berglund och Rickard Strömberg, samt i cykel Herbert Thyr, Alf Blomberg, Bengt Lindkvist. Martin Jansson – för att nämna några. Bandy hade i stort sett samma utövare som fotbollen.

I den trevliga bandysporten har Hanebo för övrigt en god representant i Granbo BK, som under många år idkat sporten, trots svårigheter. Och de som fortsätter bör uppmuntras och stödjas på alla sätt. Även i Sörfly har bandy bedrivits.

Om jag med denna kortfattade återblick kunde få någon av dessa så aktiva fri- och skididrottare, att någon gång ställa sina krafter till förfogande, så vore mycket vunnit med dessa rader. Inom skididrotten har Berndt Lindström och Alvar Nyström på senaste tiden nedlagt ett fint arbete bland de yngre. Måtte de lyckas!

Ett önskemål är väl också, att de som makten haver och företagare, som behöver arbetskraft "och denna ej finns inom Hanebo" anställer någon idrottsman, som kanske kunde föra fram Kilafors IF till en mer framgångsrik tillvaro. Så går det på andra platser. Varför inte pröva. God arbetskraft fås på detta sätt, det är andras erfarenhet. Således – ett handtag åt idrotten. . .

Som avslutningsvinjett vill jag hoppas på en ljus och framgångsrik tid för kilaforsidrotten, och att den trots alla bekymmer kommer att fortleva. Ty så länge det finns liv, finns det hopp.

Frid på jorden *Forts. fr. sid. 2*

Inför Honom skall också du finna svaret på ditt hjärtas fråga. Inför Honom kan vi redan här på jorden vinna den verklighet, som heter Guds frid. När vi känner oss omslutna av Gudsfridens fasta och ointagliga mur, då har himmelen öppnat sig över våra liv och vi få

"Honom efterfölja

Nöjda, Höjda

Över tiden

Och i friden

Av hans rike

En gång varda Honom like".

Lojakten på Stegberget

Av Carl Otto Ekström

Inom en väldig, med furor och lövskog rikt ornerad ram av bergshöjder upptornar Stegberget, beläget på gränsen mellan Skog och Hanebo. Där det reser sig långt borta i skogen, synes det icke fram till allmänna landsvägen, emedan andra, närmare liggande, berg på alla sidor skymma dess topp. Och dock ligger denna omkring 1.500 fot högt över det närbelägna havet.

Men även till denna avlägsna och dystra nejd har odlingen trängt. Den har börjat vid Stegbergets fot, men den har också stannat där – för evigt Det lilla skogshemman, som uppbrutits här i vildmarken, heter Mörtebo* och har sedan länge förmått att föda sin ägare, men så får icke heller denne begära för mycket till sitt och de sinas uppehälle.

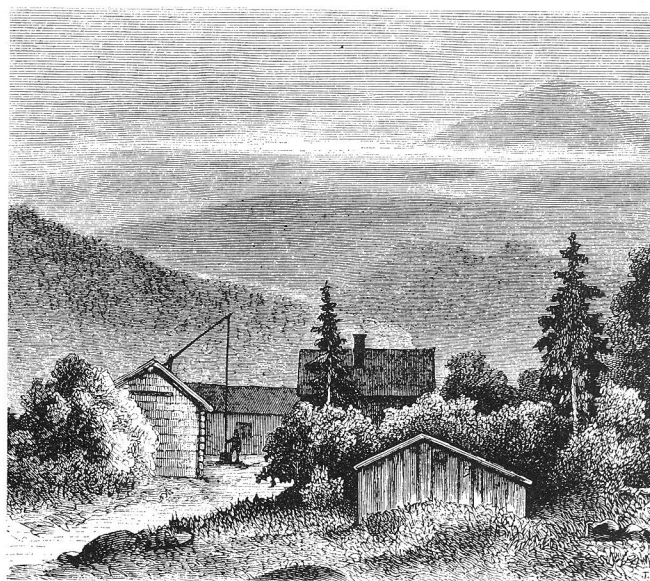
Bestigandet av Stegberget fordrar vana vid klättring och är mycket ansträngande och besvärligt, om ej just livsfarligt. Uppkommen på högsta kammen, som är glest klädd med småväxta tallar och granar samt en och annan tvinig björk, har man nedanför sig en rundmålning av den sällsammaste, mest egendomliga effekt.

Här ser man nu höga berg och stora skogar i vild ordning kastade om varandra och dock bildande ett i hög grad imponerande helt. Det finns ej ett grand av vekhet eller idyll i denna jättetavla: allt är vilt, hårt, kallt och bestämt. Och är det så en mulen dag vi stå däruppe, och stormen jagar skyarna, så betages åskådaren nästan av ängslan. Hemska skuggor kasta sig över berg och skog, och från djupet där nere susar det dystert och klagande.

Men har man en klar och leende sommarhimmel över sig och solen kastar sitt vänliga skimmer över de nedanför liggande jättepartierna då har även denna målning sitt lekande behag. Som en liten, liten fläck av bjärt grönska och vaggande guld framlyser då ängen, tegarna och lövskogen vid bergets fot, röken från stugans skorsten stiger i lätta virvlar upp mot den klarblå domen, vallflickans lur tonar på avstånd,** och eko svarar när och fjärran.

Trakten kring Stegberget är ännu ganska rikt på villebråd, men marken påminner om allt annat, än en engelsk jaktpark. Vindfällerna och moras, hållberg och täta snår erbjuda här djuren ett gott skydd, och jägaren får i sanning anstränga alla sina krafter för att kunna besegra dessa mångfaldiga naturhinder.

Björnen har här förut haft ett kärt tillhåll, men är nu nästan försvunnen, lon stryker här fram både sommar och

Stegberget.

Teckning av K. Ekström år 1877.

vinter, och älgen har under de senare åren, och sedan han i den nya jaktförordningen fick ett välbehövligt skydd, visat sig till och med i flockar.

Mindre besvärlig, om än prövande sin man, är på Stegbergsskogen jakten vintertid, i synnerhet om snön ligger ett par alnar djup. Man kan då med tämligen lätthet korsa skogen i alla dess vinklar och vrår, tack vare *skidorna*, dessa förträffliga fortskaffningsmedel, förutan norrlänningen skulle stå sig slätt under snötiden. Föremål för jakt är om vintern *björn, lo* och *mård*. *Vargen* förekommer numera ytterst sällan i dessa trakter, där han dock fordom varit allmän och oftast uppträtt flockvis, och *räven* jagas aldrig, annat än rent tillfälligtvis, om under jakt på annat villt märker hans närhet eller får honom i sikte. Ett stort antal micklar fångas dock vintertid i sax eller dödas förmedelst med stryknin förgiftade småfåglar m. m, som nedläggas på passande lokaler.

I sammanhang med förestående, tager jag mig friheten berätta en liten historia om en lojakt, som för många år sedan försigick på Stegberget, och som icke saknade sina äventyr, till och med av rent livsfarlig beskaffenhet.

Tre skyttar – en jaktidkande bonde, en skogvaktare och en ung herreman – fingo en dag underrättelse om, att några dagar förut färskta lospår varit synliga på Stegbergsskogen. Denna underrättelse mottogs naturligtvis

*Byn kallas allmänt för Risbo. Reds anm.

**Troligen från Örbodarne. Reds anm.

med jubel, och då snön låg djup och inga snöfall, som kunnat utplåna de gamla spåren hotade, så begav sig jaktsällskapet genast iväg. Som färden möjligen kunde komma att räcka flera dagar, medtogs försvarlig matsäck.

Två gamla prövade stövare medtogs. De hade förut många gånger varit med om dylika jakter och tycktes redan hava klart för sig, att det nu skulle komma att gå till på fullt allvar.

Sedan jaktsällskapet efter ungefär en mils färd kommit upp mot den trakt, där spår av loarna – de voro två – visat sig, började den noggrannaste undersökning, under iakttagande av möjligaste tystnad. Men allt letande var förgäves, och jägarna måste för natten inkvartera sig i en gamal kolkoja.

I gryningen följande dag fortsattes sökandet, med den lyckliga påföljd, att spåren middagstiden påträffades. Men de voro gamla, och loarna kunde således, om de voro stadda på strövtåg, befinna sig flera mil från platsen. Emellertid följdes spåren noggrant och befunnos leda upp till Stegberget.

Men dit upp var det icke så lätt att komma, oaktat snön låg mycket djup. Efter åtskilliga vedermödor hade man dock lyckats att komma uppför hälften av bergshöjden, då man fann nästan färsk "kvarlevor" – blodfläckar och hårtappar – av en hare, som loarna lyckats anamma. Hundarna började även här visa tecken till iver och oro och önskade tydligen bliva befriade från kopplet. Färden fortsattes således under de bästa förhoppningar.

Efter ännu en timmes färd gävo hundarna så tydliga tecken att loarna voro i närheten, att de släpptes. Om en liten stund hördes ock deras djupa gläfs, och inom mindre än en kvart därefter tillkännagav deras ursinniga ståndskall att loarna gått upp i träd.

Har man under en lojakt hunnit så långt, behöver man sedan icke oro sig för jaktens utgång. En lo, som tagit träd, sitter där uppe helt stilla, så länge hunden står där nedanför och skäller.

Jägarna begåvo sig emellertid det fortaste de förmådde till platsen. Här befunnos också ganska riktigt djuren hava uppgått i var sitt av tvenne nära varandra stående träd, där de lågo efter grenarna och oavlåtligt följde hundarnas rörelser. Jägarna ägnade de däremot, såsom vanligt vid dylika tillfällen, ringa eller ingen uppmärksamhet.

Det beslöts att skogvaktaren och den yngste kamraten skulle skjuta, sedan bonden först kopplat in hundarna. Detta försiktighetsmått är vid lojakt nödvändigt, emedan det ofta hänt, att en sårad lo, då den fallit från trädet, med raseri kastat sig över hundarna och sönderrivit dem, vartill dessa dock som oftast givit anledning genom att först anfalla.

Sedan allt sålunda var i ordning, gävo båda skyttarna på en gång eld. Båda loarna störtade ned, men endast

den, på vilken skogvaktaren skjutit, blev kvar på platsen. Den andra lon, som tycktes vara blott lätt sårad, tog skyndsamt till flykten. Han hade troligen mera av skräm- sel släppt sitt fäste, än i följd av det erhållna skottet.

Det på platsen liggande exemplaret, en stor, grann hona, hade fått de grova varghaglen i huvudet och halsen och dog inom några ögonblick.

Det började starkt skymma på, och man beslöt att först följande dag uppsöka den nu undkomna, ehuru hundarna i den punkten visade sig hava en helt annan mening. Färden ställdes nu zig-zag utför berget, ända till dess man hunnit fram till den tämligen breda dalgången mellan berget och skogen. Efter denna dalgång, som ganska brant nedstugar mot Mörtebogården, där nattkvarter skulle tagas, gick en så kallad timmerväg, men som denna var ytterst hal och slingrig, hade det varit vansinnigt att försöka åka utför den på glatta skidor. Den olyckan inträffade dock, att då den yngste av jägarna skulle skära denna väg, skidorna slunto in och med förfärande fart förde honom utför branten.

Här vinkade döden vid varje av vägens många krökningar. På båda sidor stodo träd och stora stenblock, och ett slag mot dem skulle i betraktande av den svindlande farten, som omöjligen kunde hejdas, ovillkorligen hava medfört en säker död.

Men allt gick lyckligt och väl, och då de andra om en god timma helt bestörta hunno fram till gården, funno de där till gladelig överraskning kamraten sittande i stugan, helt lungt drickande kaffe. Men säkert är, att icke gör han frivilligt om den färden för guld och gröna skogar. En underbar slump hade denna gång räddat honom, men med försändet i behåll *prövar* man icke slumpen i dylika fall.

Efter en grundlig måltid, glad kväll och en stärkande vila fortsattes dagen därpå jakten. Den blev ej långvarig, ty blott några hundra alnar från den förra valplatsen återfanns den sårade lon liggande hopkrypen och död under en yvig gran. Även det var en hona, ehuru något mindre än kamraten.

Lons päls är dyrbar och eftersökt, och köttet läckert. Det är vitt, mycket mörkt och har en ytterst fin, vild smak. Lojakten har också för de flesta någonting synnerligen tilldragande.

Ur Svenska Familje-Journalen år 1877. Förf. C. O. Ekström var född i Skog år 1836 och dog i Stockholm 1886. Han var flitig förf. och utgav flera böcker. Han skrev en hel del under signaturen "Gubben Noach"

Hanebo Jul

Årgång 15

Redaktör Victor Johnson
Sibo, Kilafors

Omslag: Från Vallstubäcken
Oljemålning av Olle Ericson

Pris Kr. 3:—